

ara.cat

L'ESCOLA *in*NOVA

Textos: Ainhoa Boix, Carles Capdevila, Esther Escolán, Trinitat Gilbert, Anna Joloch, Núria Martínez, Laura Pinyol, Marc Serrano i Òssul, Laia Vicens.

Edició Daniel Romani, Estel Galí

Disseny i maquetació David Repullés

Fotos Unsplash

LES EXPERIÈNCIES, EINES DE FORMACIÓ

Cada cop són més les escoles que empren metodologies pedagògiques innovadores, que tenen especialment en compte els valors, l'adquisició de competències com els idiomes i les TIC, la capacitat crítica, l'autonomia, l'empatia, el treball en equip, l'adaptabilitat al canvi, etc., que fomenten als infants i joves el gust per aprendre i experimentar, i que formen persones capaces d'adaptar-se en un context canviant.

Avui, a les escoles catalanes, les experiències, a l'aula, al laboratori, a la natura, etc. són excel·lents eines de formació. En parlem en aquest dossier, "L'escola innova".

Els reportatges d'aquest dossier han estat publicats a l'ARA Criatures, el suplement que es publica els dissabtes, des dels inicis del diari. L'ARA Criatures va ser ideat pel director fundador de l'ARA, Carles Capdevila, que va fer de l'educació de les criatures un dels seus objectius professionals i vitals. La voluntat del suplement és, d'acord amb la filosofia de Carles Capdevila, parlar en positiu de la tasca educadora i ajudar a créixer la canalla des de la seguretat, l'alegria, el bon humor i l'empatia.

Visita l'**ARA CRIATURES**

CRIATURES

ÍNDEX

[QUINA ESCOLA VOLEM?](#)

[INNOVACIÓ EDUCATIVA.
NOVES MANERES D'APRENDRE](#)

[INNOVACIÓ EDUCATIVA EN L'ETAPA 0-3](#)

[COM SERAN LES AULES DEL FUTUR?](#)

[PROJECTES EDUCATIUS DE CENTRE:
UN DESTÍ, MIL CAMINS](#)

[10 COSES QUE HAS DE SABER
D'ESCOLA NOVA 21](#)

[EDUARD VALLORY: "EL CANVI EDUCATIU
S'HA DE CAPITALITZAR DES DE
L'ADMINISTRACIÓ"](#)

[NIEVES TAPIA: "UNA INNOVACIÓ
PEDAGÒGICA NO ES POT
IMPOSAR NOMÉS PER DECRET"](#)

[XAVIER ARAGAY: "L'ESCOLA INNOVADORA
NO FA NENS SOBREPROTEGITS"](#)

[LA INNOVACIÓ A L'ESCOLA:
CENTRES DIVERSOS, NO DESIGUALS](#)

[CARTA D'AGRAÏMENT ALS
BONS MESTRES ARTESANS](#)

QUINA ESCOLA VOLEM?

LAURA PINYOL

Els centres educatius estan canviant. I també els mètodes i les maneres d'educar. Les escoles proposen programes i projectes innovadors, que persegueixen el repte de pensar com ha de canviar l'escola per preparar els infants del futur

¿Té gaire sentit que el model d'escola d'avui s'assembli tant a les escoles on vam anar els que avui som pares i mares de nens en edat escolar? ¿Com ha de ser aquesta escola que prepara els nostres infants per a una societat que no tenim ni la més remota idea de com serà? ¿Són útils les eines tecnològiques que s'empren quan, probablement, seran tecnologia obsoleta en pocs anys? És possible que hi hagi molts pares i mares que faci temps que es plantegin aquestes preguntes.

“Tenim molt clar que l'escola ha de canviar”, afirma amb contundència **Pere Vilaseca**, responsable de l'àrea del projecte educatiu de l'**Escola Pia de Catalunya**, perquè “tal com la tenim dissenyada no respon ni a les necessitats dels alumnes ni a la societat del futur”. És amb aquesta inquietud que l'Escola Pia està implantant el **programa Summem**. Ho fa com a prova pilot en sis de les seves escoles -Olot, Sitges, Sant Antoni i Luz Casanova del Verdum (Barcelona), Calella i Caldes- en cursos diferents, des d'infantil fins a secundària, amb la intenció d'ampliar-ho a 20 centres.

Foto: M. Rovira /
C. Calderer

Aquests canvis, al seu parer, també cal fer-los per complir els “objectius de missió i visió”: “Volem alumnes crítics, lliures, responsables i amb el compromís de construir un món millor”, i això fa necessari aquest canvi de paradigma.

Summem és una “proposta possibilista”, perquè “el més difícil de canviar d’una escola és el pes de la tradició: fer les coses com s’han fet sempre”. Per lluitar contra aquesta inèrcia, l’Escola Pia ha emprès aquest nou projecte pedagògic amb el suport de tota la comunitat educativa. “La institució es regeix per un funcionament democràtic”, explica **Elisabeth Moreras**, pedagoga i membre d’aquesta àrea, que s’aplica en un mínim del 50% de l’horari escolar a educació infantil i el 25% en educació primària i secundària. **Els itineraris interdisciplinaris d’aprenentatge persegueixen “aprendre a pensar”**, segons Moreras, guanyar “habilitats de pensament que després poden aplicar com a aptituds”. Això es formula a partir de bones preguntes “no googlejables”, que es poden desenvolupar a través de projectes, en un aprenentatge basat en problemes, que implica una investigació i una recerca i un procés d’aprenentatge i servei.

Tot aquest procés es fa amb una **estructura de treball cooperatiu** -“Això ens obliga a destinar el primer trimestre a fer dinàmiques de cohesió de grup, cooperació i convivència”, afirma Vilaseca- per trobar respostes a aquestes preguntes, valent-se d’eines comunicatives; adquisició de coneixements pràctics, reals i contextualitzats i transferibles, i assoliment de competències, però, sobretot, “actituds i habilitats”.

Com són aquestes preguntes? El curs de P5 de l’Escola Pia d’Olot s’ha plantejat “per què cauen les dents?” i, a partir d’aquí, explica Moreras, “s’ha dissenyat un itinerari sobre l’explicació però també sobre hàbits alimentaris o higiene personal, que al final conclouran en una audiència pública i un material educatiu”. Però també hi ha el projecte de 5è de primària de Calella, que ha articulat el seu treball en la idea de què hauria passat si Colom en comptes d’arribar a Amèrica hagués arribat a l’Índia, tal com pretenia. I encara hi ha l’experiència del curs de secundària de Granollers que ha bastit el seu itinerari d’aprenentatge sobre el riu Congost: d’aquí en derivaran “informacions científiques, socials, històriques que fan interve-

nir diferents àrees d'aprenentatge i han d'acabar amb un producte final que tingui una utilitat real", explica Vilaseca.

En aquest mateix sentit s'expressa **Eduard Vallory**, president del Centre Unesco de Catalunya i responsable del programa de formació permanent per al desenvolupament professional de mestres d'educació infantil i primària, que considera urgent "definir quina funció té l'escola".

LA FUNCIO DE L'ESCOLA

En aquest debat considera que s'hi barregen dos elements molt diferents. D'una banda, un de subjectiu: "El propòsit de l'educació". I de l'altra, un d'objectiu: "El coneixement científic de com aprenem els humans, que ha avançat molt en els últims vint-i-cinc anys per les investigacions en neurociència i evidències generades per l'entorn de la psicologia, la pedagogia i l'economia".

"El més difícil de canviar d'una escola és el pes de la tradició: fer les coses com s'han fet sempre"

Cita el premi Nobel d'economia James Heckman, que estableix que **les notes, per exemple, no tenen correlació amb l'èxit futur dels infants**. Per tant, assegura: "Els predictors que fem servir per fonamentar les pràctiques d'aprenentatge" no són bons i cal fixar-se en el que Heckman anomena "habilitats no cognitives", és a dir, "capacitats com autocontrol, seguretat, empatia, capacitat de superar problemes o persistència". Aptituds crucials que es desenvolupen en els primers cinc anys de vida i que tenen una "enorme rellevància en infants d'entorns desafavorits".

Pere Vilaseca,
Escola Pia

Primera conclusió, doncs: **la nostra escola encara es basa massa en pràctiques d'aprenentatge basades excessivament en una "memorització, que no és central en el desenvolupament competencial necessari"**. Vallory recorda que cal tenir present que per a la Unesco l'educació "és el procés de desenvolupar competències per a la vida i d'adquirir el coneixement que les faci possibles, per tal de ser persones autònomes amb una vida plena en societat", en definitiva, que hagi "aprens a aprendre". Això dista del que l'escola tradicional ha concebut fins avui: "Fer de transmissor d'uns coneixements preconcebuts perquè tu després adquireixis competències i t'espavilis".

TROBAR REFERENTS

L'**Escola Mare de Déu de Montserrat de Terrassa**, situada en un barri construït als anys cinquanta com un polígon d'habitatges, amb un índex del 97% de població immigrada, ha sigut distingida com un dels **cinquanta centres educatius més innovadors del món**, segons la recerca del psicòleg Alfredo Hernando, recollida en el llibre *Viatge a l'escola del segle XXI*. "Som una escola ordinària pública en un barri de molta precarietat endèmica", assegura **Núria Marín**, la directora, que du 30 anys a l'escola.

"Vam definir el nostre somni: millorar l'èxit educatiu i millorar la convivència"

Núria Marín,
directora Escola
M.D.Montserrat

L'escola va fer un gir l'any 2001 després de formar-se amb el CREA, el centre d'Investigació en Teories i Pràctiques Superadores de Desigualtats de la UB, fundada l'any 1991 pel catedràtic de sociologia Ramon Flecha, reconegut per ser el desenvolupador de les tertúlies dialògiques. El canvi d'orientació va comptar amb el suport unànime dels mestres, de l'AMPA i del Consell Escolar. "Vam definir el nostre somni: millorar l'èxit educatiu i millorar la convivència". L'escola arrossegava una "frustració històrica": "Els nostres alumnes sempre arribaven a l'institut amb dificultats d'aprenentatge".

El plantejament de l'escola va canviar radicalment. Una de les dinàmiques són els grups interactius a l'aula. A banda del mestre, **els alumnes es distribueixen en grups heterogenis** de quatre, acompanyats d'un adult, que pot ser una mare, un pare, docents alliberats, mestres jubilats, exalumnes, voluntaris o veïns de la comunitat.

Al cap de vint minuts, canvien de persona de referència, en una dinàmica que “potencia l’aprenentatge entre iguals i facilita que comparteixin valors”: “L’objectiu és millorar la qualitat i l’acceleració de l’aprenentatge”. La conseqüència d’aquest canvi és la millora de les competències bàsiques. Per exemple, entre el 2001 i el 2005 es va passar d’assolir el 17% de competències en lectura i comprensió lectora al 85%.

LECTURA I PARTICIPACIÓ

Les tertúlies dialògiques, basades en els clàssics universals, són una altra de les característiques de l’escola. Cada setmana, durant una hora, es fa una tertúlia sobre un llibre. Per exemple P4 treballa *El cavall de Troia* o *Aladí i la llàntia meravellosa*, a 4t *El Quixot* o a 5è *L’Eneida*.

“La part prèvia és la comprensió de la lectura i en la tertúlia cadascú escull un tros i argumenta per què tria aquell paràgraf: s’obre el debat, es fan preguntes i es traslladen els clàssics a la vida personal”.

D'aquesta manera, **aprenen a “transformar idees, descobrir que no sempre s'està d'acord, s'aprèn a respectar els altres i que no tothom pensa igual”**. És una aptitud fonamental per a la vida. Marín defensa, a més, que “l'experiència trenca el tòpic que els clàssics no són accessibles, i l'alta cultura s'incorpora com no ho faria d'altra manera”.

L'escola també es **fonamenta en una alta participació i formació dels familiars**, que també participen de tertúlies literàries, cursos d'alfabetització o exàmens de preparació per a la nacionalitat. L'escola fa projectes transversals, amb l'objectiu d'implicar-hi tota la comunitat. Aquest any, tot i que la major part de l'alumnat és d'origen magribí, han dedicat el projecte a “la cultura del poble gitano”, una minoria dins l'escola però que té una forta presència al barri. “Descobrir i trencar tòpics ajuda tothom a, sobretot, aprendre a compartir”.

El premi Nobel James Heckman aposta per fixar-se en “capacitats com autocontrol, seguretat, empatia, capacitat de superar problemes o persistència”

UNA ESCOLA CREATIVA

L'Escola Montserrat Solà de Mataró és relativament jove, i des del principi l'art va ser un dels eixos fonamentals del projecte educatiu, perquè pensen que “l'art educa les persones de manera més completa”, diu el director, Ricard Aymerich. Toquen tot tipus d'arts. Des del circ, aprofitant que hi ha un centre al barri on es practica aquesta disciplina, fins a produccions audiovisuals que fan tots els alumnes de l'últim curs i que sovint exposen en algun centre artístic de la ciutat. Treballen amb projectes interdisciplinaris que sorgeixen de temes tan diversos com la història de Mataró o el poemari Bon profit, de Miquel Martí i Pol. Per tirar endavant aquests projectes, els mestres no estan formats de cap manera especial. Només han de ser creatius per aconseguir el que Anne Bamford reclama: “Que cada nen pugui brillar”. Per a Milo Lockett l'objectiu final és ben clar: “Aconseguir que els nens estimin la seva escola”.

Aquest reportatge va ser publicat el 2016

INNOVACIÓ EDUCATIVA. NOVES MANERES D'APRENDRE

ESTHER ESCOLÁN

Cada cop són més les escoles que aposten per metodologies pedagògiques innovadores

Lluny de reproduir les classes magistrals en què els mestres utilitzen els coneixements i metodologies dels llibres de text, els exàmens i els deures com a recursos educatius, un nombre cada cop més alt de centres escolars estan **apostant per crear un ecosistema educatiu propi, a partir de les seves creences com a educadors**, que serveixi com a marc per al desenvolupament cognitiu, físic, emocional, maduratiu i social dels infants. Un **aprenentatge transversal** en què també cal encabir-hi l'educació en valors, l'adquisició de competències com els idiomes i les TIC, la capacitat crítica, l'autonomia, el treball en equip, l'adaptabilitat al canvi, etc. i que desperti en els infants el gust per aprendre, experimentar, construir i esdevenir l'epicentre de la seva educació. Unes premisses que, de retruc, **permeten apropar-se més al concepte d'educació inclusiva i personalitzada**, que atén de manera més eficient les necessitats educatives i els ritmes d'aprenentatge dels alumnes.

Foto: Pere Virgili

UNA NECESSITAT

En aquesta croada es troba l'IES SINS Cardener de Sant Joan de Vilatorrada, que des dels seus orígens, ara fa set anys, va situar la innovació al bell mig del seu projecte educatiu. El director, **David Atzet**, entén el fet d'innovar com **una necessitat, no com una**

opció, ja que es tradueix en “una convicció real de fer coses noves, no de maquillar les ja existents, cosa que implica, bàsicament, sortir de la zona de confort i arriscar”. Un procés d’innovació que, segons explica, “ha d’anar acompanyat de la millora continuada per no acomodar-se”.

En aquest sentit, el primer dels riscos que va córrer la comunitat educativa que forma el SINS Cardener va ser la reconversió d’una antiga escola de primària en l’institut que és avui en dia. Aleshores els recursos eren minsos, de manera que **pares, mares, equip directiu, professorat i veïns del municipi van decidir col·laborar en la posada a punt del nou institut**, que el 2016 va graduar la seva primera promoció. Un treball cooperatiu que, al seu torn, fa intuir quins aspectes, metodologies i competències es valoren al centre.

Ni classes magistrals, ni llibres de text ni assignatures pròpiament dites. Aquest és el primer titular que defineix el SINS Cardener, que, tot i disposar d’una metodologia pròpia, s’adapta al pla docent exigint pel departament d’Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. “La diferència -en paraules d’Atzet- la trobem tant en el material que utilitzem a les aules i la mirada que fem de les matèries, com en l’organització i com es desenvolupen les activitats en els diferents espais de l’escola”.

NOVES COMPETÈNCIES

El que des de l’institut no perden de vista són **les finalitats que han de guiar un pla docent**, i una són les competències, que van “des d’aprendre a aprendre i l’autonomia, a la iniciativa personal, social i ciutadana, passant per la comunicativa, lingüística i audiovisual”, apunta el director. Una de les fórmules que ajuda a l’adquisició d’aquestes competències és el **treball en grups de diferents mides i entre alumnes de diferents nivells**, cosa que, segons Atzet, “afavoreix el treball de la diversitat, la convivència de l’alumnat i l’empoderament de l’aprenentatge”.

L’autoavaluació dels alumnes també forma part del seu ADN. Es tracta d’una **valoració personal que influeix en les avaluacions periòdiques** que elabora el centre i que permet que l’alumnat

“Tenim una convicció real de fer coses noves, no de maquillar les ja existents, cosa que implica, bàsicament, sortir de la zona de confort i arriscar”

David Atzet,
Director de l’IES
SINS Cardener

prengui consciència de què sap i de què no i de per quines raons això passa. Una informació molt valuosa que ajuda a definir els cinc blocs a través dels quals s'imparteixen les diferents matèries del centre, que mai perden de vista el principi de personalització de l'aprenentatge i el desenvolupament de les intel·ligències múltiples. En síntesi, els blocs al voltant dels quals vehicula el seu pla docent l'institut són els projectes (on l'alumne crea), els tallers (on experimenta), els llenguatges (on es comunica), les habilitats (on coneix) i la tutoria (on es relaciona).

Tot plegat representa un pas **força més enllà de l'expedient que ha de cobrir qualsevol institut**, que, òbviament, ha requerit la transformació del rol dels professors. "En un model no transmissor, el paper del professorat requereix un canvi de perspectiva i, en el nostre cas, té dos rols fonamentals: acompanyar i fer el seguiment del procés d'aprenentatge", apunta Atzet. Un aprenentatge que, entre altres aspectes, **ha incorporat de manera natural les noves tecnologies**. L'institut disposa d'un entorn virtual de gestió i comunicació vinculat, també, al domini del centre i ha introduït tecnologies com la fotografia, eines de dibuix i disseny 3D i aplis, entre altres recursos online i offline, en el si de les aules.

APRENTATGE SERVEI

Un altre aspecte que alguns centres educatius han decidit potenciar és **la interacció dels alumnes amb l'entorn**, fent especial èmfasi en el fet que coneguin de prop la història, tradicions i teixit associatiu del barri o municipi, o que puguin participar en iniciatives culturals, socials, solidàries o mediambientals que ajudin a constituir el seu jo com a ciutadà. És en aquest marc on va sorgir, de manera espontània, l'aprenentatge servei (ApS), un mètode que **permet a la canalla aprendre a través de fer un servei a la comunitat** i que es va definir el 2004 amb la constitució del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, liderat per la Fundació Jaume Bofill.

“Un projecte d'aprenentatge servei és un projecte educatiu i social que suma èxit educatiu i compromís social”, explica **Roser Batlle**, de la Red Española de Aprendizaje-Servicio. Com a exemple, Batlle cita l'anàlisi dels problemes que comporten les plagues de processonària, un fet que sensibilitza els nois i noies sobre la destrucció que provoquen, destrucció que ells pal·lien a través de la construcció i col·locació al bosc de caixes niu per a les mallerengues, depredadors naturals de les processonàries.

Amb l'ApS, “els professors tenen oportunitat de dur a la pràctica les competències, cosa que l'ensenyament tradicional, basat en la transmissió de coneixements, no facilita”, apunta Batlle, que cita quatre de les competències clau que ajuda a consolidar aquest sistema d'aprenentatge: la social i ciutadana -“en descobrir, analitzar i involucrar-se en problemes concrets de l'entorn i comprometre's a dur a terme canvis que el millorin”-; la iniciativa i autonomia personal -“en superar la passivitat, sortir de la seva zona de confort, assumir èxits i fracassos i mobilitzar-se”-; la d'aprendre a aprendre -“perquè aprenen a planificar, executar i avaluar un projecte, a buscar informació per millorar-lo i a valorar la seva intervenció i la dels companys”- i les competències pròpies de la matèria on s'emmarqui el projecte (ciència, llengua, tecnologia, expressió artística, matemàtiques, etc.).

L'autoavaluació dels alumnes també forma part del seu ADN

Aquest reportatge va ser publicat el 2016

INNOVACIÓ EDUCATIVA EN L'ETAPA 0-3

AINHOA BOIX

Les escoles bressol més innovadores aposten per metodologies que respectin les necessitats dels petits i utilitzin el joc i les emocions com a fil conductor

Quan parlem d'innovació, la primera paraula que ens ve al cap és tecnologia. Aplicacions que ens ajuden a estudiar matemàtiques o idiomes, programes informàtics que ens permeten crear continguts, cercadors que ens donen peu a investigar. I això, encara que aplicable a certs àmbits de l'educació universitària i fins i tot a la primària i secundària, no té gaire cabuda en els primers anys de vida d'un infant. Almenys així ho creu **Rosa Ferrer**, educadora infantil i membre de l'equip executiu de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Per a ella, com per a altres professionals del món de l'ensenyament, la innovació en matèria d'educació infantil va en una altra direcció. **Més que de noves tecnologies, del que es tracta és d'aplicar metodologies que permetin el desenvolupament intel·lectual i emocional de l'infant** i que ho facin respectant els seus temps i necessitats. Perquè si d'alguna cosa s'està segur en l'actualitat és que **cada nen és únic**, que **cadascun té unes inquietuds i uns ritmes d'aprenentatge diferents** i que respectar-los i acompanyar-los en aquest procés és imprescindible per al futur de l'infant.

Calen professionals que entenguin la importància de les emocions en el desenvolupament dels infants

I és justament en aquesta direcció que han de treballar les escoles bressol, els espais familiars i les mateixes famílies. Com? La fórmula perfecta no existeix. Dependrà dels recursos humans i materials de cada centre i, per descomptat, de les característiques dels nens. El que sí que existeix, segons explica Ferré, és una teoria a la qual apunten professionals i disciplines com la neuroeducació: **la millor manera de potenciar l'aprenentatge és l'emoció**. I el joc, en aquest sentit, hi té un paper fonamental. I, malgrat que aquesta manera d'entendre -i de fer- l'educació sembla senzilla d'abordar en la teoria (a quin nen no li agrada jugar?), la veritat és que en la pràctica comporta més d'un repte i transformació.

EL GRAN REPTE

No es tracta únicament que els infants juguin i es diverteixin -que també-, sinó que ells **siguin els protagonistes de les activitats que fan** i que aquesta necessitat innata de descobrir i experimentar s'aprofiti per desenvolupar les seves capacitats intel·lectuals, emocionals i físiques. I per fer-ho és necessari **crear ambients que propiciïn el joc i l'aprenentatge**, però també calen professionals que entenguin la importància de les emocions en el desenvolupament dels infants. Coses tan essencials com que no tots els nens aprenen al mateix ritme i de la mateixa manera. Qui ho explica és la doctora en psicologia de l'educació i coordinadora del grau d'infantil de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), **Sílvia Blanch**. Ho fa com a formadora de futurs educadors, però, a més, com a especialista que ha vist com centres d'educació infantil, atrets per noves pedagogies o altres de ja existents, les han volgut aplicar i s'han quedat a mig camí per no haver fet aquesta reflexió profunda.

"El perill del terme innovació és que moltes vegades va unit al terme moda. Molts centres volen ser innovadors i no quedar-se enrere, però no fan una reflexió pedagògica que respongui a l'escola on són", comenta Blanch, que no només insisteix en la importància que els centres educatius reflexionin sobre la seva realitat, sinó també en la necessitat que les escoles bressol i els espais familiars no oblidin el joc com a eina per a l'aprenentatge i el creixement del nen.

"Molts centres volen ser innovadors i no quedar-se enrere, però no fan una reflexió pedagògica que respongui a l'escola on són"

Sílvia Blanch
Doctora en
psicologia
de l'educació

LES EMOCIONS COM A EIX

Aquesta mateixa reflexió va ser la que es va fer l'equip de l'**Escola Bressol Municipal Josep Miquel Céspedes** abans fins i tot d'existir com a tal. La que va ser la seva impulsora, **Èlia Martínez Caba**, volia que aquest centre de Sant Adrià de Besòs posés èmfasi en les necessitats reals dels nens: les emocions. Amb aquesta premissa i el suport de les institucions locals, va néixer **un espai on els nens aprenen des del joc i des del respecte**, on els educadors posen la seva atenció a desenvolupar les capacitats intel·lectuals i físiques del menor, però també les emocionals, i on no hi ha lloc per a les fitxes i les activitats dirigides. Ho comenta **Pilar González**, la seva actual directora. Insisteix que no la presentem com a "responsable", perquè per a ella aquest projecte educatiu és el resultat de la feina i la voluntat de tots els que conformen el centre. També de les famílies. Sense elles, diu, projectes com aquest no tindrien sentit.

"Vam veure que **el més important en aquesta edat són les relacions i, sobretot, les relacions amb el pare i la mare**. Llavors vam pensar que també era important que les famílies formessin part d'aquest projecte", explica González, que, igual com parla de la necessitat d'obrir l'escola bressol a pares i mares, i de permetre que els acompanyin les primeres setmanes al centre, ho fa de la importància d'impulsar l'aprenentatge significatiu, és a dir, aquell que ve de la motivació i curiositat del nen i que més que a través d'activitats dirigides es dona a partir del joc i l'experimentació amb els diferents materials i ambients del centre.

JUGAR PER APRENDRE

Aquesta manera d'entendre l'aprenentatge i la relació amb la família també la comparteix l'**EBM Xarlot**, un altre dels centres municipals que van veure que **el canvi en l'educació passava pel respecte a les necessitats reals dels nens** i que, a partir d'aquesta pauta, va construir el seu projecte educatiu. La seva directora, **Núria Fontanals**, comenta que la transformació no va ser fàcil. Van haver-se de formar, reorganitzar l'espai per garantir l'autonomia i seguretat dels més petits i fins i tot reinventar el llenguatge per inculcar valors com el respecte, la tolerància i l'amor des dels gestos, però també des de les paraules. Avui explica que el resultat ha valgut la pena.

Els educadors del centre estan contents i, cosa més important, els nens també. “Nosaltres el que volem és que les hores que **les criatures estiguin amb nosaltres estiguin en un espai tan saludable com sigui possible**: amb persones responsables i amoroses i en ambients agradables i enriquidors”, comenta Fontanals sobre la seva escola bressol, que a més de cridar l’atenció pel seu projecte pedagògic ho fa per l’entorn i els materials que posen a disposició dels infants. Com en el cas de l’EBM Josep Miquel Céspedes, a l’EBM Xarlot **les joguines són artesanals i promouen la imaginació**, i el centre està dividit en ambients, cadascun dels quals ofereix diferents estímuls perquè els nens desenvolupin les seves capacitats intel·lectuals, emocionals i motores. **No existeixen barreres, però sí normes i mesures de seguretat perquè els més petits experimentin i descobreixin sense perill**. Ells marquen el seu ritme i necessitats i els educadors són els que aprofiten aquests *inputs* per ajudar-los a construir els seus propis coneixements.

OBSERVAR PER INNOVAR

Per a l’empresa educativa Cavall de Cartró la innovació no resideix en l’aplicació de les noves tecnologies als centres educatius, però tampoc tanquen la porta a tecnologies que cridin l’atenció dels més petits i que ajudin a desenvolupar les seves capacitats intel·lectuals, emocionals, físiques i socials. Per això a les escoles bressol que aquesta empresa gestiona a Catalunya no és estrany que joguines de fusta, caixes, pots o algun altre material reutilitzable comparteixin protagonisme amb projectors i taules de llum. Del que es tracta, segons explica la seva directora, Laura Collado, és d’observar els més petits, veure què els motiva i, en funció d’aquests inputs, posar al seu abast objectes i experiències que els despertin la curiositat, la imaginació, les ganes d’aprendre i de crear. També d’oferir-los ambients segurs, que els donin autonomia i llibertat i que reforcin la seva autoestima. “Es volen oferir activitats coeducatives que intentin posar els infants en situacions de la vida quotidiana tot oferint-los eines per afavorir la seva autonomia i el benestar en el dia a dia”, explica Collado.

COM SERAN LES AULES DEL FUTUR?

TRINITAT GILBERT

Les noves escoles demanen nous espais, adaptats a les noves maneres d'aprenentatge, que trenquin amb el clàssic esquema geomètric

Penseu en una aula d'una escola de primària. O de secundària. Fileres de taules distribuïdes geomètricament entre quatre parets. Sovint la il·luminació és tan pèssima, malgrat el clima mediterrani de sol diari, que cal encendre els llums. "El disseny actual d'una gran majoria d'aulas està pensat per a una escola en la qual **els infants són receptors passius d'informació**", afirma Eduard Val-lory, president del Centre Unesco de Catalunya, que impulsa, per encàrrec de la Generalitat, un programa universitari per al desenvolupament professional dels mestres.

A Dinamarca, la dissenyadora **Rosan Bosch** sosté que aquest disseny tradicional "està pensat perquè els alumnes s'estiguin **quiets totes les hores que són a l'escola**, perquè no molestin el professor". Ella mateixa es pregunta retòricament: "Per què hi ha moltes criatures que no volen anar a l'escola? Perquè s'hi avorreixen". Perquè l'escola, segons Bosch, "no està recollint que la societat ha canviat, i que ha de fomentar les habilitats d'aprenentatge". Tan bon punt ho ha dit, segura, matisa les afirmacions. La dissenyadora no vol dir que la figura del professor que dicta una lliçó hagi de desaparèixer. "No, no, jo mantinc l'espai en què el professor fa els monòlegs, perquè és una manera d'aprendre que ha de conviure amb les altres, però sostinc que **no ha de ser l'única**".

Foto: Kim Wendt

Ara fem una mica d'història. Si ens remuntem a fa cent anys, **les aules eren exactament iguals**. Ho confirma Vallory. Ja el 1920, el filòsof i pedagog John Dewey escrivia: "Si imaginem una aula de les corrents, amb les habituals fileres de pupitres horribles col·locats en ordre geomètric, disposats de manera que hi quedi el mínim d'espai possible per moure's, gairebé tots de la mateixa grandària, tot just amb l'espai imprescindible per desar els llibres, els llapis, el paper i afegir-hi alguna taula, algunes cadires, amb les parets nues, o potser amb algun quadre, podem reconstruir l'única activitat educativa que es pot produir en un lloc així: tot està fet per escoltar, perquè estudiar simplement les lliçons d'un llibre no és sinó una altra manera d'escoltar. I l'actitud d'escoltar significa passivitat, absorció".

Quan es parteix de la base que els alumnes són diferents entre ells, els espais, fins i tot els exteriors, "han de ser fets per possibilitar el treball cooperatiu, l'exploració, l'acció, la curiositat i la descoberta, i han de ser espais agradables que convidin a sentir-se'n part", diu Vallory.

Vegem-ho a la pràctica. Rosan Bosch es mostra orgullosa del disseny de les escoles Vittra de Suècia. És un grup de centres que ha dissenyat **sense parets ni fileres ni pissarres**. "No està gens bé que els alumnes s'estiguin tot el dia en una mateixa aula asseguts mirant de cara a la pissarra", explica. Per què no? Perquè el procés d'aprenentatge va lligat amb el fet de poder mostrar-se actiu, i quan els alumnes estan asseguts en una aula amb 25 companys més només poden fer "monoactivitats".

FRE A LA CREATIVITAT

Rosan Bosch continua argumentant les seves paraules. "Monoactivitats vol dir que tots els alumnes fan el mateix, i que es pretén que tots aprenguin de la mateixa manera, quan no és així realment, perquè hi ha alumnes que necessiten silenci per concentrar-se, però d'altres han de discutir amb els companys per entendre-ho; i d'altres han de caminar perquè així és com aprenen". Aquests tres tipus de perfils, que no vol dir que siguin els únics, conviuen en una aula. Per això la dissenyadora, que creu que **el disseny ha de facilitar l'aprenentatge**, pensa les aules en funció d'un paisatge.

"Han de ser fets per possibilitar el treball cooperatiu, l'exploració, l'acció, la curiositat i la descoberta"

Eduard Vallory

Per la seva banda, **Maria Jesús Comellas**, doctora en psicologia i professora emèrita de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), sosté que la rigidesa del disseny de les aules comporta que sovint no es pensi en altres maneres de fer. “Per què no es poden asseure en rotllana o a terra o anar al pati a fer segons quines activitats?” De fet, quan ho fan, perquè certament hi ha professors i activitats que impulsen a fer-ho, és quan els alumnes estan més bé. “A infantil es practica sovint, però quan els alumnes fan el salt a primària ja apareix **la rigidesa de les fileres alineades mirant a la pissarra**”, continua Comellas. “Aquesta manera de fer, sobretot a primària, quan encara són petits, pot fer que **els alumnes s’avorreixin**”, afirma la doctora en psicologia. I afegeix: “Hi ha professors que confessen que el que fan és avorrit”. Així doncs, “ja som al cap del carrer”.

Per a Comellas, el disseny de les aules també li fa recordar els grups que els professors formen perquè els alumnes treballin. “Hi ha la tendència de col·locar l’alumne que no vol fer res amb els que treballen”. Llavors, què acostuma a passar? “Que l’alumne que no treballa o que té dificultats no se sentirà integrat”. La recomanació que fa Comellas és que hi hagi grups de treball de veritat, o si no, molts grups continus i diferents de forma constant. “I si es queixen els alumnes, que els professors es mostrin fermes que són ells els que decideixen per què ho fan, perquè senzillament manen, malgrat que ja sé que als professors no els agrada pronunciar la paraula *manar*”, afegeix.

Curiosament, el disseny que es pretén per a les aules i que es considera actualment innovador i trencador podria enllaçar amb **el que va impulsar l’escola de la República**, i que la Guerra Civil primer i després la dictadura van estroncar. L’enyorada i bombardejada Escola del Mar de Barcelona, inaugurada el 3 d’agost del 1921, i situada a la platja de la Barceloneta, en va ser un exemple. O també la pedagoga **Rosa Sensat**, que ensenyava matemàtiques a l’Escola del Bosc, una escola en un entorn natural on l’educació es feia a partir de les pràctiques quotidianes.

El llibre *Els mestres de la República* (Ara Llibres), escrit pel periodista Raimon Portell i pel professor Salomó Marquès, recorda que els mestres traspassaven diàriament les quatre parets de l’aula

“L’escola no està recollint que la societat ha canviat, i que ha de fomentar les habilitats d’aprenentatge”

Rosan Bosch
Dissenyadora

El disseny ha de facilitar l’aprenentatge

perquè buscaven l'aprenentatge de la criatura per l'experiència pròpia i no de memòria. **“Els mestres de la República caminaven al costat de l'alumne per injectar-los la il·lusió per aprendre”**, diuen Marquès i Portell. I aquesta escola nova que impulsaven no se cenyia a cap dogma, no deia res sobre refer edificis, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Com afirma el mestre Narcís Masó, “el més essencial és saber què és un infant”. “Com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les seves necessitats”, afegeix.

Aquest reportatge va ser publicat el 2016

PROJECTES
EDUCATIUS
DE CENTRE:
UN DESTÍ,
MIL CAMINÍS

MARC SERRANO I ÒSSUL

Cada escola té un univers propi. Es fixa els seus propis valors, prioritats, tècniques, regles i reptes. Una identitat que es dibuixa a través del seu projecte educatiu. Però ¿com s'arriba a definir aquest projecte?

Cada escola és un món. Poques evidències són tan irrefutables com el fet que cadascuna té els seus propis valors, prioritats, línies, tècniques, matèries, tendències, activitats, estructures i regles. **Són ens autònoms. Des de PO fins al doctorat, els centres educatius són, com les persones, únics, inimitables, irrepetibles.** Tenen identitat. Ànima. A les jornades de portes obertes, els pares que trien i remenen ensopeguen amb tríptics i presentacions en PowerPoint que els parlen, precisament, de tot això: de la manera de ser i de fer del col·legi tal o tal altre, del seu projecte educatiu de centre, del que es coneix, també, amb les sigles PEC. Som així, treballem aixà; volem ser la vostra primera opció.

El departament d'Educació de la Generalitat explica que el document ha d'incloure quatre grans blocs d'informació: **"Els trets d'identitat del centre, els principis pedagògics, els principis organitzatius i el projecte lingüístic.** En aquest document -continuen- s'especifiquen els valors, els objectius i les prioritats d'actuació del centre, la concreció dels currículums que s'imparteixen i el tractament transversal en les àrees, matèries o mòduls de l'educació en valors i altres ensenyaments". Això és, doncs, un PEC, i no se'n troben mai dos del tot iguals. En què consisteix, però, exactament?

PARTICULARITATS, BENVINGUDES

Fa deu anys que la llei d'educació de Catalunya (LEC) va establir l'obligatorietat que les escoles del país -totes- disposessin d'un projecte educatiu propi, que no és de consum intern: "Els centres han de retre comptes a la comunitat educativa i a l'administració de la seva gestió i dels resultats obtinguts", destaca el secretari de Polítiques Educatives del govern, Carles Martínez Quiroga. El document estratègic s'elabora i es valida en un procés que varia segons la titularitat del col·legi: "Als centres públics correspon al claustre de professors, a iniciativa del director o directora, formular la proposta del projecte, i al consell escolar, aprovar-lo. Als centres concertats són els titulars els que l'aproven després d'haver escoltat el consell escolar, amb la participació del claustre de professors en la seva formulació". Els projectes de tots els centres "han d'estar a disposició de tots els membres de la comunitat educativa" i per això es poden consultar a les webs de les escoles.

"El projecte educatiu d'un centre és la màxima expressió de l'autonomia. És el document que en recull els trets d'identitat, n'explicita els objectius, n'orienta l'activitat i hi dona sentit amb la finalitat que els alumnes assoleixin l'èxit educatiu", explica Carles Martínez Quiroga, secretari de Polítiques Educatives. I, a la pràctica, ¿de què serveix? "En educació -respon- no es pot improvisar, no es pot treballar per ocurrències. Sempre s'ha de saber per què es fan les coses. És per això que és imprescindible un document estratègic que reculli els objectius i les estratègies per assolir-los, així com els instruments de seguiment i d'avaluació corresponents. Dona sentit a les decisions que es prenen. És l'instrument que orienta la intervenció educativa del centre i justifica qualsevol actuació, tant a nivell individual com col·lectiu. És **el full de ruta d'una escola.**

I en determina, a grans trets, qualsevol acció en qualsevol àmbit. Posa els exemples Carles Martínez: "L'aplicació dels criteris d'organització pedagògica, les prioritats i els plantejaments pedagògics, els procediments d'inclusió, de no segregació, de no violències... La concreció dels currículums en cada etapa i la seva coherència. I com el projecte lingüístic garanteix que el català sigui la llengua vehicular i d'aprenentatge del sistema educatiu".

El PEC és l'instrument que orienta la intervenció educativa del centre i justifica qualsevol actuació, tant a nivell individual com col·lectiu

Amb el temps, el pla educatiu de centre pot anar evolucionant; de fet, hauria de fer-ho. “Com qualsevol instrument estratègic -explica el secretari de Polítiques Educatives-, és un document viu. Els contextos educatius són canviants. Però això no vol dir que s’hagi d’elaborar cada curs. És un document pensat a mitjà i a llarg termini. I, per definir-lo, sempre s’han de valorar les característiques socials i culturals del context escolar i les necessitats educatives dels alumnes”.

Per què és bo que cada escola tingui un projecte educatiu específic, diferenciat de la resta? Per què funciona? “La política educativa del departament -apunta el secretari de Polítiques Educatives- aposta per l’autonomia dels centres. Els canvis accelerats de la societat actual i la necessitat de respondre ràpidament a les noves demandes reclamen unes solucions diverses a uns requeriments educatius plurals. I l’obligació de l’administració és regular l’exercici democràtic i responsable de l’autonomia, tot facilitant pautes i referents per a una acció educativa d’èxit”.

És a dir, **el fet que cada escola tingui tant poder de decisió sobre ella mateixa no vol pas dir que totes no hagin de compartir bona part dels ideals, objectius i continguts: són autònomes dins un marc.** “Tots els centres del sistema educatiu català han de recollir els principis rectors que s’estableixen a l’article 2 de la llei d’educació de Catalunya (LEC)”. N’hi ha 17 de generals, nou d’específics i vuit d’organitzatius.

“A més, tots els centres del Servei d'Educació, públics i concertats, han de prestar el servei d'acord amb els principis de l'article 43: gratuïtat, igualtat en l'accés, coeducació i escolarització equilibrada”.

PERSONALITAT PRÒPIA

El **centre d'educació infantil i primària Miquel Martí i Pol és al centre de Sabadell**. Va néixer el 2003 fruit de la fusió de dues escoles d'una sola línia que havien existit fins llavors al pinyol de la cocapital vallesana: el centenari Carme Simó, fundat el 1903, i el Sant Gregori, creat el 1960 i que, abans d'anar a parar a mans públiques, havia format part del mític Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (CEPEPC), que agrupava una vuitantena de cooperatives de pares o mestres.

“Totes dues -es llegeix a la web- eren escoles reconegudes per la seva trajectòria pedagògica, i hem volgut recollir la seva experiència per anar construint, a poc a poc, el nou centre”. Que és, però, nou i actual: “A mi m'agrada dir **«escola de present en moviment»**”, comenta Mònica Marín Duran, directora des de fa tres anys, que rebla: “Tot està en constant moviment i canvi; no ens podem aferrar al passat”.

Fent un volt per les instal·lacions un dijous qualsevol just abans del parèntesi per dinar, **la idiosincràsia del Martí i Pol emergeix a cada racó**. A l'aula de francès es projecta un videoclip. En una classe de quart, els nois es recomanen llibres de la biblioteca d'aula, renovada arran del pla de xoc de foment de la lectura, que rutlla prou bé: “Estan millorant el nivell lector i el gust lector”, confirma Marín. Just davant, un grupet pinta un cartell per al projecte Escola Animal, promogut per l'associació animalista Libera!, que promou l'empatia amb les bèsties gràcies al suport de Construint Ciutat, els pressupostos participatius sabadellencs. Allà, un cas d'aprenentatge integrat de continguts i llengua estrangera: circuits elèctrics en anglès. Més enllà, el projecte de matemàtica manipulativa Barrinem.

“Els pilars de l'escola són el nostre sol [que recull la visió i els valors de l'escola], que ens guia en tots els àmbits educatius”, remarca la directora. És, literalment, així: **la visió i els valors del centre es**

El PEC és l'instrument que orienta la intervenció educativa del centre i justifica qualsevol actuació, tant a nivell individual com col·lectiu

mostren en una infografia en forma d'astre rei en què cadascun dels deu ítems el simbolitza un raig. “Donem molta importància als diferents llenguatges -continua-, no només als més acadèmics (matemàtic, lingüístic...), sinó també als llenguatges corporal i musical. El projecte de dansa, que es du a terme des del 2006, fa que els alumnes prenguin consciència del propi cos, de l'espai i el temps, del contacte amb els altres, de la pròpia postura, de les emocions, de l'expressivitat... Fan una sessió de dansa setmanal des de P3 fins a 6è”. La música també regna a l'escola: “A través de les sessions de música es treballa el llenguatge musical a partir de la rítmica, i a quart s'inicia el projecte ‘El flabiol a l'escola’, en el qual construeixen el seu propi tamborí, i a 5è i 6è aprenen a tocar-lo amb el flabiol”.

UN PROJECTE SINGULAR

Mònica Marín ens explica més elements clau del tarannà del Martí i Pol: **“El nostre projecte lingüístic és singular, ja que fan anglès des de P4 però a 3r s'introdueix el francès com a segona llengua estrangera”.** Hi ha vida intel·ligent -i poliglota- més enllà de la *lingua franca* omnipresent. A més, l'equip docent fa servir didàctiques diverses: **“Treballem utilitzant diversitat de metodologies:** ambients a infantil; espais a cicle inicial; projectes, però també treball sistemàtic de les àrees més instrumentals, ja que els alumnes aprenen de formes diverses i s'han de tenir en compte les intel·ligències múltiples”. I tot el que cal per conviure: “L'educació emocional i el valor de la diversitat són, també, pilars d'escola, ja que no només hi aprenem coses, sinó que aprenem a «saber ser, saber estar i saber fer»”. Junts.

Aquest o qualsevol altre **projecte educatiu de centre no és arbitrari, sinó el resultat de l'esforç dels agents implicats, a les necessitats dels quals dona resposta:** “Es va treballar en el PEC durant els anys previs a la fusió, els dos claustres i la comunitat escolar”, recorda la directora. I es fa una revisió permanent de la seva estratègia: “El PEC és canviant i ara estem fent una reflexió en claustre per actualitzar-lo, adaptant-lo al nou currículum i a les demandes de l'aprenentatge per competències, tan necessari en els temps actuals”. No val a badar.

UN TREBALL CONJUNT QUE NO S'ACABA MAI

Un projecte educatiu de centre no el fa només el professorat: “És el marc de referència de l'escola, no només per als mestres que hi treballen, sinó per a tota la comunitat educativa, ja que el projecte el construïm entre tots, i el fem realitat, també, tots”, subratlla la directora del Martí i Pol de Sabadell, Mònica Marín Duran. Recull, doncs, moltes veus: “La història del centre, els mestres que hi passen, les famílies que confien en nosaltres, les demandes del departament d'Educació i el marc normatiu van configurant les característiques del centre. És un projecte viu, ja que el formem persones que estem en canvi i evolució constants”. I empoderades per a un trajecte únic: “Amb el decret d'autonomia de centres i el decret de direccions hi ha aquest marge”. Així, cada escola pot arribar a destí per un camí propi: “Cada context és diferent i les demandes de cada centre també ho són. Hi ha un marc comú que són els dos objectius de tot el sistema educatiu (l'èxit escolar de tot l'alumnat i la cohesió social), però, després, cada centre desenvolupa els seus propis plans estratègics per assolir-los”.

10 COSES QUE HAS DE SABER D'ESCOLA NOVA 21

TRINITAT GILBERT

¿Cap on ha d'anar l'escola del segle XXI?

1

Fa gairebé **100 anys**, a Catalunya hi va haver el moviment pedagògic anomenat **Escola Nova**, que impulsava l'aprenentatge actiu dels infants. El 2016 el Centre Unesco, la Fundació Jaume Bofill, la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i eduCaixa, juntament amb 26 escoles i la Diputació de Barcelona, van impulsar el **programa Escola Nova 21, que reprèn aquell plantejament pedagògic i l'actualitza** amb els reptes que planteja el segle XXI.

2

El programa Escola Nova 21 **vol contribuir a canviar el sistema educatiu**. “L’estructura del nostre sistema educatiu beu massa, encara, de l’herència franquista, que considerava els infants com un contenidor buit que s’ha d’omplir de continguts, i això ha determinat molts elements que donem per normals”, afirma Eduard Vallory, director d’Escola Nova 21. En canvi, Catalunya havia tingut un moviment pedagògic capdavanter, que encara avui s’assemblaria al de les escoles públiques de Finlàndia. Alguns exemples d’aquestes escoles eren les Montessori, l’Escola del Bosc, l’Escola del Mar i l’Institut-Escola.

3

L'horitzó comú de referència que el programa proposa és el **“marc d'escola avançada”**, que es basa en quatre elements: un propòsit educatiu que generi competències per a la vida en el context del segle XXI; pràctiques d'aprenentatge fonamentades en el coneixement existent de com les persones aprenen; sistemes de mesurar els assoliments de totes i cadascuna d'aquestes competències, i una organització dirigida a l'aprenentatge de tots els infants, que s'actualitza i que interactua amb el seu entorn.

4

El **context actual en què viuen els alumnes determina com i què han d'aprendre**, tant pel canvi tecnològic exponencial que transforma la nostra realitat com pels grans reptes globals, com la sostenibilitat, les tensions violentes davant la creixent diversitat i la desigualtat econòmica i de gènere. Per això, l'educació ha de servir per formar persones capaces de créixer en aquests nous contextos i que sàpiguen donar respostes noves a noves realitats. “Durant molts anys el context de l'escola ha sigut molt estable, però ara ja no és així”, diu Eduard Vallory. L'internet de les coses, la intel·ligència artificial, l'automatització de llocs de treball, el *big data* o la impressió en 3D comportaran canvis que transformaran les nostres vides.

5

El **punt de partida del programa és que l'educació és el procés deliberat de desenvolupar competències adquirint coneixements**, de manera que aquests coneixements es puguin aplicar a situacions rellevants. Això vol dir adquirir, a través de les competències, la informació, els conceptes, les habilitats i les actituds i valors necessaris per capacitar les persones. Per això, rebutja els “coneixements preventius”, només memorístics, i alhora afirma que no hi ha competències sense coneixements.

6

El programa fa notar la **importància de saber relacionar, analitzar i crear**. Per això, dóna importància a l'aprenentatge inductiu del mètode científic, que permet entendre els conceptes, però també al treball interdisciplinari. “Si féssim repetir la selectivitat als alumnes sis mesos després d'haver-la fet, no els aniria bé, perquè s'aprèn amb retenció a curt termini i després s'oblida”, continua explicant Vallory.

7

Escola Nova 21 beu de l'evidència científica, generada per diverses disciplines -entre les quals la neurociència- sobre com aprenem les persones. "Ara tenim evidències científiques més fonamentades del que la psicologia de l'aprenentatge ja intuïa", explica Vallory. Aquest coneixement és el que permet assegurar que l'aprenentatge no és la simple tècnica que es transmet per imitació d'ensenyar el que un sap: **cal fer servir el coneixement sobre aprenentatge**. "Els metges s'han d'actualitzar constantment a partir de les noves recerques científiques; doncs els docents també ho haurien de fer, perquè la seva funció és generar aprenentatge i hi ha coneixement en el qual es poden basar".

8

La força d'Escola Nova 21 és **aplegar els treballs que molts docents i escoles fan des de fa temps per promoure aquesta aproximació activa sobre l'aprenentatge**. "La nostra contribució ha de ser consolidar-ho i voler generalitzar-ho, perquè els grans esforços no s'esvaeixin com les atzavares, que és el que sovint ha passat amb escoles que han treballat en aquesta línia i han acabat desapareixent", diu Vallory. Així doncs, el programa busca crear i fer créixer un ecosistema educatiu avançat, perquè arribi a tothom i es consolidi.

9

Per aconseguir-ho, el programa vol **conscienciar la societat de la urgència i possibilitat del canvi i, en segon lloc, crear coneixement i procediments per fer possible el canvi**. “No es tracta de fer un llibre de receptes per explicar-hi com s’han de fer les activitats, sinó capacitar els mestres i les escoles perquè duguin a terme accions d’aprenentatge fonamentades i enfocades al propòsit de la formació integral”, afirma Vallory.

10

Es minimitza el debat sobre les classes magistrals. “Una bona classe magistral és adequada quan el professor vol transmetre informació, però serveix poc per a la comprensió inductiva de conceptes i gens per a la pràctica d’habilitats o la vivència d’actituds i valors”, afirma Vallory. Posa l’exemple de l’anglès, que tradicionalment s’ha ensenyat memoritzant vocabulari i estructures gramaticals que l’alumne s’aprenia de memòria. Però saber llistes de paraules i de verbs no fa que l’alumne sigui competent a l’hora de comunicar-se en anglès. És la diferència entre transmetre informació i generar coneixement competencial.

EDUARD
VALLORY:
“EL CANVI
EDUCATIU
S’HA DE
CAPITALITZAR
DES DE
L’ADMINISTRACIÓ”

LAIA VICENS

Entrevista a Eduard Vallory, director d'Escola Nova 21

Dirigeix des del 2016 Escola Nova 21, un programa que impulsa les noves pedagogies a les aules i que està pensat que s'acabi a l'estiu. A principis d'any va anunciar un acord per traspassar tot el que s'ha après al departament i als municipis i estendre aquestes metodologies a tot el país.

Quin és l'objectiu del pacte?

Si ens creiem que totes les escoles i instituts han de ser equivalents en qualitat, hi ha d'haver una acció a nivell de tot el país, un pla nacional per actualitzar el sistema educatiu. El que posem sobre la taula és que això ho ha de fer l'administració educativa per a tots els centres.

Foto:
Francesc Melcion

¿Escola Nova 21 es convertirà en una política pública?

L'acord diu que els municipis i el departament volen aprofitar tot el coneixement generat als centres educatius a partir d'Escola Nova 21, i que el curs que ve serà per transferir aquest coneixement a la política pública. No ens ho hem inventat nosaltres: la normativa diu que les escoles han de ser competencials, inclusives i orientadores, obertes a l'entorn i amb una avaluació per competències.

Però no podem carregar la responsabilitat del que diu la normativa només als professionals de l'escola.

¿El departament l'està fent bé, aquest acompanyament?

Un bon exemple és el Consorci de Barcelona, que ha pres el lideratge de xarxes orientades al canvi educatiu i també ha fet accions sistemàtiques per al canvi. El que nosaltres esperem és que aquest exemple pugui passar a tot Catalunya.

Si pogués ser conseller, quina mesura prendria primer?

L'actualització del sistema educatiu no es pot solucionar amb una sola acció. Cal un pla que integri la formació dels docents, l'estabilitat dels claustres, l'acompanyament als professors sobre què vol dir aprenentatge i avaluació competencial i també seguir els centres que no tenen la qualitat educativa adequada.

“Si ens creiem que totes les escoles i instituts han de ser equivalents en qualitat, hi ha d'haver una acció a nivell de tot el país, un pla nacional per actualitzar el sistema educatiu”.

El departament no ho està fent?

El que diu l'acord és que treballem junts Generalitat, ajuntaments i Escola Nova perquè tot el procediment de canvi es capitalitzi des de l'administració pública i després es pugui fer una acció global.

Quins plans té per quan acabi Escola Nova 21?

Vull seguir fent accions que contribueixin a actualitzar el sistema educatiu i permetin que totes les escoles siguin equivalents en qualitat.

Ha participat en la llista d'Ernest Maragall. Va per aquí?

Em va demanar que l'ajudés a pensar com podia ser l'educació a Barcelona i ho he fet amb molt de gust, però separant la meva funció de ciutadà que l'assessora del fet de ser responsable d'un programa que busca la transversalitat política. Quan s'acabi el compromís amb Escola Nova m'hauré de plantejar quines decisions puc prendre.

NIEVES TAPIA:
“UNA INNOVACIÓ
PEDAGÒGICA
NO ES POT
IMPOSAR NOMÉS
PER DECRET”

LAIA VICENS

Nieves Tapia és experta en aprenentatge servei, una metodologia que a l'Argentina ja està implantada en un terç de les escoles. Tot i defensar les bondats d'aquesta pedagogia, avisa del risc que hi ha d'obligar les escoles a utilitzar-la

Nieves Tapia (Buenos Aires, 1957) és pedagoga i directora del Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario (CLAYSS), favorable a combinar els aprenentatges acadèmics amb fer un servei a la comunitat. Va estar a Barcelona per entregar els premis sobre aquesta metodologia educativa, impulsats per Edebé, Educo i la xarxa espanyola d'aprenentatge servei.

Quina responsabilitat té l'escola en l'educació ciutadana dels infants?

Foto: Manolo García

Els valors de la solidaritat i la participació ciutadana sempre han format part del sistema educatiu. En l'aprenentatge servei convergeixen dos corrents pedagògics: la preocupació per la formació en valors i la formació ciutadana i la pedagogia de l'aprendre fent. La solidaritat deixa de ser un objecte d'aprenentatge per ser un mitjà per aprendre.

Per exemple?

En una escola tècnica, en què els alumnes han d'aprendre a produir un objecte, la tasca pot ser fer una maqueta o un robot o bé plantejar que hi ha persones amb discapacitat al nostre voltant i dissenyar i crear una cadira de rodes a mida per a ells. Per als estudiants és complir amb tots els continguts però amb un sentit totalment diferent.

També diu que l'aprenentatge servei pot afavorir el desenvolupament sostenible.

A vegades les escoles fan activitats benintencionades però que són beneficència tradicional i no transformen la realitat, com quan per Nadal es recullen joguines per als nens que no en tenen. Es poden fer moltes activitats solidàries, però algunes són més crítiques i tenen més impacte en la vida de la comunitat.

¿Hi ha diferència entre països a l'hora d'aplicar aquesta metodologia?

Hi ha moltes experiències semblants: podem trobar adolescents treballant sobre la qualitat de l'aigua als EUA, a l'Argentina i a Kuala Lumpur. En canvi, hi ha diferències culturals: als EUA es poden trobar projectes d'aprenentatge servei individuals, mentre que a l'Amèrica Llatina pensar que un projecte no sigui en equip és inconcebible. I de context: a l'Amèrica Llatina i a l'Àfrica és molt important involucrar els nens més vulnerables perquè està provat que és una eina d'inclusió, però els universitaris de Hong Kong per fer aprenentatge servei van a la Xina o a Cambodja.

Quines característiques hauria de tenir una iniciativa d'aprenentatge servei?

Com més orientada estigui a la justícia i al desenvolupament, com més protagonisme tinguin els joves i com més ancorada a la formació acadèmica estigui, millor.

I en termes de resultats, ¿hi ha diferències entre països?

Hi ha estudis que demostren que els estudiants que han fet aprenentatge servei tenen un rendiment del 10% superior als que no n'han fet. I tenim escoles que han reduït dràsticament l'abandonament escolar i han millorat el rendiment acadèmic gràcies a l'aprenentatge servei.

També redueix les desigualtats?

És una eina molt poderosa d'inclusió. En un poblet molt petit a la Puna, un altiplà dels Andes on de dia s'arriba als 40 graus i de nit als -10, un mestre va animar els nens a construir un hivernacle per poder conrear. A partir d'aquell hort escolar, els alumnes van portar la idea a casa seva i 20 anys després aquell poble de pastors també és d'agricultors.

¿Hauria de ser obligatori implantar l'aprenentatge servei a les escoles?

No preguntem als nens si volen aprendre matemàtiques o a llegir i a escriure, perquè hi ha coses que s'ensenyen perquè sabem que es necessiten. Des d'aquest punt de vista, no hi ha cap objecció perquè l'aprenentatge servei sigui obligatori. Ara bé, una innovació pedagògica no es pot imposar només per decret. Cal garantir que els docents sàpiguen com fer-ho, per evitar que algú des d'un despatx digui què s'ha de fer i ningú entengui de què es tracta i es generin resistències. Em sembla interessant el que fa Catalunya: hi ha l'horitzó de fer-ho obligatori, però amb un procés previ de formació dels docents i de preparació de les institucions.

“Un sistema educatiu dinàmic com el català és molt més permeable a la innovació”.

Per això cal canviar la manera d'ensenyar als futurs mestres.

A tot el món el sistema escolar arrossega inèrcies encara del segle XIX. Sabem racionalment que l'escola del segle XIX no pot ser adequada per a les generacions del segle XXI, però és com hem crescut i com ens han educat. Sortir del nostre programa disciplinari i pensar en l'avaluació per competències no és fàcil. Es necessita paciència, capacitació i assessorament.

Quin és el nivell de Catalunya?

Va ser pionera en aprenentatge servei a Espanya i a Europa. És una pedagogia que se sustenta sobre altres pràctiques educatives, com l'aprenentatge a partir de problemes, de projectes, amb els projectes d'entorn... Un sistema educatiu dinàmic, com el català, és molt més permeable a la innovació.

¿Com es pot incentivar des de les polítiques públiques?

Si fos obligatori, l'Estat hi hauria de donar suport, però a la vegada exigiria un esforç molt gran en motivació. Cal una inversió constant per formar els docents i facilitar l'intercanvi de bones pràctiques.

XAVIER ARAGAY:
“L'ESCOLA
INNOVADORA
NO FA NENS
SOBREPROTEGITS”

NÚRIA MARTÍNEZ

Entrevista a Xavier Aragay, autor del llibre 'Reimaginando la educación'

Especialitzat en el canvi educatiu, Xavier Aragay defensa que l'educació s'ha de centrar en la persona. Va ser fundador de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i director general de la Fundació Jesuïtes Educació. Amb més de 25 anys d'experiència i lideratge en el sector educatiu, ara mateix encapçala Reimagine Education Lab. Ha publicat el llibre *Reimaginando la educación* (Paidós Educación).

Tothom diu que cal millorar l'educació però, a l'hora de la veritat, sovint som conservadors respecte al canvi. De què tenim por?

Foto: Pere Tordera

L'educació no canviarà si cada una de les persones que hi estan involucrades no canvien. A vegades es pensa que això del canvi va d'una nova tècnica. No és veritat. Hem seguit la inèrcia d'un sistema educatiu del segle XIX que es basa en un professor que té el coneixement i en un alumne que l'escolta passivament. El model se centra en continguts, currículums i assignatures. Hem de deixar de mirar tot això i fixar-nos en la persona.

Molts pares es mostren favorables a la innovació però asseguren que no tenen cap prova que els demostrï que funcioni. N'hi ha?

Al llibre proposo un exercici molt important. Un nen de tres anys sortirà de l'escola cap al 2032. Si els pares tenen la sort que el seu fill vagi a la universitat, en sortirà cap al 2037 i començarà la seva vida adulta cap al 2040. ¿Com serà llavors el món? ¿Què podem fer per donar-li una educació per al 2040? El que és segur és que la selectivitat i les proves PISA no existiran. Per tant, el llegat que li podem deixar és que tingui iniciativa, que entengui el món, que s'entengui a si mateix... L'estructuració del caràcter, del seu pensament. Per això famílies i escoles hem de caminar juntes, perquè si no els estem fent un frau.

¿La innovació educativa passa necessàriament per eliminar exàmens i deures?

No es tracta d'eliminar sinó de transformar. Els exàmens i els deures són eines. ¿O és que hem de fer deures perquè l'objectiu és aprendre a fer deures? ¿O fem els exàmens difícils perquè la vida és molt dura i *la letra con sangre entra*? Amb l'educació innovadora desapareixen els deures clàssics, però perquè no tenen sentit. És una bestiesa. El que no desapareix és l'avaluació contínua i que doni *feedback*. Són eines que recol·loquem. No confonguem els mitjans amb els fins.

“Famílies i escoles hem de caminar juntes”.

Vostè ha liderat el projecte d'innovació educativa Horitzó 2020 a les escoles dels Jesuïtes. ¿Com ho han notat els alumnes?

Vam comparar 100 alumnes d'ESO del nou sistema amb els de l'antic amb nivells socioculturals molt semblants. Els de pedagogies actives són més autònoms, tenen més creativitat, saben treballar en grup... En canvi, als de la metodologia antiga no els agraden els treballs en equip. Un dels principals canvis és la il·lusió que posen per anar a l'escola. Els pares ens diuen que abans simulaven tenir febre per no anar-hi i que ara, quan tenen febre, volen anar-hi igualment.

Una de les crítiques que es fa a l'escola innovadora és que els nens estan sobreprotegits. Per què es diu? És cert?

L'escola innovadora no fa nens sobreprotegits. No és cert. Més aviat tot el contrari. Quan hem comparat alumnes dels diferents mètodes hem vist que s'han espavilat més, que estan menys protegits i que són més autònoms que els altres. Els del sistema tradicional estan payoutats, manats i dirigits. Vivim en una societat que protegeix els nens.

Si bé les escoles i els instituts estan vivint una onada d'innovació, la universitat es resisteix al canvi.

A la universitat li arribarà un tsunami i haurà de canviar molt. És la suma de la globalització, de la tecnologia, de generacions que pujaran de manera diferent... Si hem format bé l'alumne i li hem donat eines, sabrà què haurà de fer.

Per què la universitat no està immersa en l'onada d'innovació?

Jo també em faig aquesta pregunta. Sobretot pel que fa a les facultats d'educació, que haurien de ser les líders d'aquest canvi. Em consta que alguns rectors tenen aquesta preocupació, però és cert que institucionalment no s'està entomant el canvi. Els hem de demanar que ho facin, que posin en marxa aquesta reflexió.

Aquesta entrevista va ser publicada el 2018

LA INNOVACIÓ A L'ESCOLA: CENTRES DIVERSOS, NO DESIGUALS

ANNA JOLONCH
Doctora en ciències
de l'educació

Fa pocs dies vaig visitar una escola. Hi vaig arribar a la mateixa hora que els alumnes, que és un dels millors moments. Encara veig la cara d'algun pare o àvia que es quedaven una estona mirant com els infants entraven felïços. Potser més d'un s'hi quedaria. Quan, més tard, visitava els racons dels petits, encara hi havia alguna mare acabant d'acomiar-se. Em va venir a buscar a la porta el director, content de rebre visita, i ens vam passejar per tot el centre. És difícil descriure el caliu, la vida, els colors, els decorats i l'aire de creativitat que s'hi respira. El que em va meravellar va ser l'aprofitament de tots els espais: sota l'escala, als passadissos, a les aules reconvertides de portes obertes. Sense gaires recursos han anat renovant tota l'escola: "Mira això -em deia el director mostrant unes mampares al passadís-, ho vam comprar gràcies a un premi que vam guanyar". Diverses millores s'han fet guanyant premis. "Moltes de les reformes ens les fa un avi fuster que com a voluntari es dedica en cos i ànima a l'escola". Ara estan renovant el pati, que comença a ser diferent del pati d'escola de tota la vida. Els alumnes decideixen què hi volen canviar: ara pintaran un mural a la paret immensa i despullada. Treballen per projectes i de manera globalitzada, no hi ha assignatures, i barregen alumnes de diferents edats. És una escola que innova.

El director fa quatre anys que hi és. Quan va arribar era un centre amb molta concentració de població immigrant, baixa matrícula i baixos resultats. I aquests últims anys l'escola ha fet un tomb. La diversitat hi és un valor, i el curs passat ja en va quedar gent a fora perquè els arriben famílies que abans no hi venien i que volen, com tots els pares, la millor escola per als seus fills. Malgrat que al seu voltant hi ha altres centres també públics o concertats, la matrícula creix. I els resultats de les proves han millorat. Ha deixat de ser aquell centre estigmatitzat. S'han apuntat a totes les iniciatives que els oferien, a totes les xarxes d'innovació i de canvi.

Una de les millors iniciatives del director, però, des que hi va arribar, va ser organitzar una obra de teatre per Nadal. Són els mestres qui actuen i preparen cada any una obra diferent. Per veure-la entren a l'escola els pares, els avis, les famílies: tot el barri. L'escola ha obert les portes i ha passat a ser una escola singular, amb un projecte educatiu propi que la fa diferent.

A mig matí prenem un cafè a la saleta de mestres. Esmorzen junts i comenten entre rialles i acudits l'obra. Alguns encara van amb els ulls mig maquillats. Ahir va ser l'estrena.

Aquests dies ha estat notícia la voluntat del departament d'Educació de fer de la innovació educativa una política pública. Es volen estendre les xarxes d'innovació arreu del territori i que arribin a tots els centres. Es diu que no volen "centres desiguals, ni competència entre centres", sinó que els centres col·laborin ells amb ells fent xarxa a nivell local per innovar. La innovació, doncs, no respon a una moda sinó a la necessitat de fer les coses de manera diferent per fer-les millor. Aquesta és la paradoxa. No cal que tothom faci el mateix, pot haver-hi plantejaments diferents: escoles diverses però no desiguals. Queda enrere el clàssic sistema educatiu vertical i centralitzat, en què tots els centres responien al mateix model. Centres diversos perquè estan en contextos diversos i el procés de millora s'adapta al context.

Què ha de promoure la política educativa? La millora de condicions perquè els canvis es produeixin en més contextos. Mataríem la innovació si penséssim que es pot prescriure o generalitzar. La recerca afirma aquí i arreu que són poquíssims els processos en

Del que es tracta és de promoure i capacitar els docents per fer un canvi de cultura professional. I en això el lideratge dels equips directius hi juga un paper fonamental.

què una “escola referent” es converteix en model per transformar el sistema escolar sencer. Al contrari: el valor de les xarxes és l’intercanvi, no la reproducció. El que ha funcionat en un centre no necessàriament funcionarà en un altre. Del que es tracta és de promoure i capacitar els docents per fer un canvi de cultura professional. I en això el lideratge dels equips directius hi juga un paper fonamental.

El lideratge pedagògic és el que actua en el cor dels processos d’innovació educativa i es revela com un dels aspectes més determinants a l’hora d’implementar els canvis. Nombrosos estudis empírics identifiquen el lideratge escolar com un factor important en l’eficàcia i la millora escolar. Les escoles poden compensar la societat i les desigualtats d’origen dels alumnes millorant els resultats i l’equitat. La qualitat dels docents i de l’ensenyament -seguida de la qualitat del lideratge-és fonamental a l’hora de fer canvis propicis, particularment envers els alumnes desfavorits.

L’obra de teatre ha estat determinant per a la millora del clima de centre, la col·laboració entre mestres, la implicació de les famílies, la visió compartida i, en general, el projecte que ha fet de l’escola una escola singular i oberta al barri. En països com Escòcia, Gal·les, Noruega o Holanda (per no citar un cop més Finlàndia o Estònia) estan encoratjant els líders escolars a convertir-se en líders del sistema, i així contribuir a la transformació del sistema, perquè cada escola sigui una bona escola.

CARTA D'AGRAÏMENT ALS BONS MESTRES ARTESANS

CARLES CAPDEVILA
(1965-2017)

**Director fundador
de l'ARA**

ESTIMADES i estimats mestres:

Gràcies per la vostra vocació artesana, la de fer les coses ben fetes pel gust de fer-les ben fetes.

Per entendre que la vostra feina no acaba quan ho heu explicat, sinó quan ho han entès.

Per la il·lusió amb què enceteu el curs, dient com diem tots que fa mandra, però sentint íntimament les ganes de començar.

Per l'esforç que feu per treure el màxim de cada alumne, confiar-hi i reforçar-los l'autoestima.

Pels extres que heu de fer pendants dels que tenen dificultats a casa, sabent que en una societat meritocràtica això no ha de perjudicar la igualtat d'oportunitats a l'escola. Pel sentit de l'humor, que us permet combinar el repte més transcendent de la humanitat -educar les criatures- amb els somriures que ho fan tot més fàcil.

Gràcies per entendre que la vostra feina no acaba quan ho heu explicat, sinó quan ho han entès.

Per entendre que el món connectat no és res que ens hagi de fer por, si ho fem servir com a palanca per augmentar la motivació.

Per tenir clar que en el món connectat també s'ha de saber desconnectar.

Per la paciència que teniu amb els pares. Per l'estima que teniu pels nostres fills.

Per no desanimar-vos per més motius que tingueu, sabent que la vostra missió és massa important per permetre-us el luxe d'abai-xar la guàrdia.

Per tot el que heu preparat i pensat perquè aquest any us surti encara millor que l'anterior.

Per no tenir por d'innovar. Per compartir experiències amb altres mestres, per formar-vos i assumir que heu de formar aprenents permanents, que avui a les aules s'hi va a aprendre a aprendre.

BECA CARLES CAPDEVILA PER A PROJECTES EDUCATIUS I DE CURA DE LES PERSONES

Des del seu naixement, l'ARA ha volgut ser el diari de referència de la comunitat educativa. N'és una bona prova l'èxit del suplement Criatures, que de fet era l'adaptació a premsa d'un projecte que Capdevila mantenia en format web abans de la creació del diari. El periodista va excel·lir també en aquest camp al capdavant de formats radiofònics com "Eduqueu les criatures", a Catalunya Ràdio, o televisius com "Qui els va parir!", a TV3. També van ser cèlebres els seus monòlegs en què afrontava la paternitat i l'educació dels fills -Capdevila en tenia quatre- amb ironia i enginy. Aquesta dedicació li va fer guanyar premis com el Marta Mata d'educació, el Ciutat de Barcelona i el Nacional de Comunicació de la Generalitat.

En l'última etapa de la seva vida, Carles Capdevila, va centrar-se a reivindicar la feina de -com ell deia- "les persones que cuiden les persones". Les considerava una peça fonamental del sistema sanitari, sovint negligida. A través dels seus articles, va posar en valor la seva entrega en la tasca diària.

Les beques són dues i biennals. És a dir, un any es premia un projecte educatiu, mentre que l'any següent se n'ajuda un de centrat en la salut i la cura de la gent. Cadascun rep un impuls de 20.000 euros.

El primer guanyador de la beca va ser l'escola La Maquinista de Barcelona.

ara.cat

